

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 27 mars 1925, kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om provisorisk lagstiftning rörande ändring av 35 § 2 mom. i lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Öti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 178, vilken behandlats av första lagutskottet, hava herr *Grapenson m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta för sin del antaga en provisorisk lagstiftning rörande ändring av 35 § 2 mom. i lag angående ändring av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige (given den 19 juni 1917) av innehåll att det maximiantal för bofastas reninnehav, som i denna lag bestämmes, oinskränkt utökas från 20 till 50.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

I 35 § av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, sådant detta lagrum lyder enligt lag den 19 juni 1917, behandlas frågan om den icke renskötande befolkningens rätt att hava renar under vård av lappar, som föra dem på bete å kronomark eller å annan mark, varöver renägaren icke förfogar (s. k. skötesrenar). Rätten att å egen mark hålla renar är icke underkastad de i lagrummet uppställda begränsningarna. Ej heller rätten att innehava renar, som begagnas för körslor, s. k. dragrenar (35 § 3 mom.).

Beträffande lapparna gäller enligt 35 § 1 mom. såsom huvudregel, att de äro berättigade att i obegränsad omfattning lämna renar i vård hos annan lapp. Ett väsentligt undantag från denna regel framgår emellertid av 38 §, som, för att någon i detta sammanhang skall anses såsom lapp, uppställer den dubbla förutsättningen, dels att hans fader i någon mån är av lapsk härstamning, och dels att fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. I fråga om den, som är av utomäktenskaplig börd, skall moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande. Kvinna, som är eller varit gift med den, som skall räknas för lapp, skall i detta sammanhang anses såsom lapp.

För övriga personer av lapsk härstamning ävensom för den icke lapska befolkningen gälla däremot särskilda regler. Sådana personer — de skola i

det följande kallas den bofasta befolkningen — äga hålla skötesrenar endast inom Norrbottens läns lappmark, och även där blott under särskilda förutsättningar och i begränsad omfattning. Härom stadgas i 35 § 2 mom. följande:

»Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, Konungen obetaget att för områden inom nämnda län, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio . . .»

Motionärernas ändringsförslag innebär, att det antal skötesrenar, bofast person enligt denna bestämmelse utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t må inne-hava, skulle höjas från tjugu till femtio.

Historik. Enligt den lagstiftning, som var gällande före 1898 års renbeteslag och 1886 års lag, vilken innefattades i lag den 4 juni 1886, ägde bofasta utan inskränkning hava renar i vård hos lappar.

1898 års lag. Anledningen till att man i 1898 års lag frångick denna princip framgår av det betänkande, som avgavs av 1895 års lapplagskommitté.

Kommittén framhöll, att de bofastas renantal stigit till ganska betydande siffror, så att på somliga ställen de bofastas renar i antal överstege lapparnas. I många fall hade tillökningen i de bofastas hjordar skett på lapparnas bekostnad och bidragit att utarma dessa och förvandlat lappen från renägare till vaktare av bofastas renar. Det låge vidare i sakens natur, att den lapp, som endast vore renskötare åt andra, bleve försumligare i vården om den åt honom anförtrödda hjorden, än han skulle varit, om han själv ägt renarna och varit med denna sin egendom ansvarig för ersättning av skada, som renarna förorsakat. Det torde därför ej kunna betvivlas, att bofastas renägarskap ökat osäkerheten för grannarnas egendom. Härtill komme, att all rättsgrund syntes saknas för de bofastas anspråk att för sina renar tillgodogjuta den betesrätt på andra jordägares mark, som tillkomme de nomadiserande lapparna, och att staten ej kunde hava samma förbindelse att utan ersättning upplåta betesmarker åt bofasta som åt lapparna, helst det visat sig, att åtminstone under vissa tider utrymmet å dessa betesmarker ej varit tillräckligt för båda. Kommitterade ansåge fördenskull det både vara principiellt riktigt och överensstämmande med bägge folkstammarnas välförstådda intresse, att bofastas rätt att för egna renar begagna de genom lagstiftningen till renbete upplåtna marker i regel komme att upphöra. Av särskilda skäl ansågo kommitterade emellertid, att ett dylikt förbud icke för det dåvarande kunde genomföras i hela sin vidd utan måste begränsas att omfatta Jämtlands och Västerbottens län samt socknarna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. Såsom skäl för en dylik uppdelning anfördes, att den bofasta befolkningen i Norrbottens lappmark hade behov att hålla renar såsom binäring till sitt jordbruk och att den syntes ej driva rörelsen i större skala än för detta ändamål vore nödigt. Flertalet av de bofastas inom länet renar tillhörde ägare i kustlandet, där man ock hade att söka de renägare, som förenade största antalet renar på en hand. Det hade till och med gått så långt, att aktiebolag bildats för att driva renskötsel i större omfattning. Såsom ytterligare stöd

för att inom lappmarken bibehålla de bofastas renägarskap påpekades, att då skogslapparna inom länets södra socknar framgent som dittills utan tvivel komme att vålla de bofasta stora olägenheter, vilka med hänsyn till sommarbetesmarkernas belägenhet svårigen kunde under rådande förhållanden helt undvikas, billigheten syntes fordra, att i gengäld samma bofasta medgäves åtminstone rätten att hava egna renar under lapparnas vård. För att ifrågasvara rätt för de bofasta inom Norrbottens läns lappmark att äga renar icke skulle över hövan utsträckas, fästes emellertid vid densamma såsom villkor, att renägaren skulle vara bosatt inom lappmarken och där äga eller bruka jordbruksfastighet, samt att renarna skulle hållas i vård av lapp, som uteslutande sysselsatte sig med renskötsel. Däremot föreslog kommittén icke någon begränsning i fråga om det antal renar, vilket av dylik inom Norrbottens läns lappmark bosatt person finge ägas.

Den kungliga propositionen till 1898 års riksdag, nr 56, upptog kommitténs bestämmelser rörande skötesrenar oförändrad. Emellertid väcktes vid nämnda riksdag inom andra kammaren en *motion*, nr 215, i vilken yrkades, bland annat, att rätten för lapp att hava under sin vård renar, tillhörande annan än lapp, måtte begränsas till högst tjugu renar för varje sådan person. I avgivet utlåtande, nr 66, tillstyrkte dock lagutskottet i denna del Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, och utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen.

Vid *1912 och 1913 års riksdagar* väcktes ånyo motioner om begränsning av de bofastas reninnehav (motionerna 209/II 1912 och 192/II 1913). Lagutskottet förordade en utredning i motionernas syfte (L. U. 28/1912 och 7/1913). Vid 1912 års riksdag förföll frågan i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut, men *1913 års riksdag* hemställde i *skrivelse till Kungl. Maj:t*, nr 30, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån den rätt, som på grund av 27 § i 1898 års renbeteslag (vilken närmast motsvarade den nuvarande 35 §) tillkomme bofasta inom Norrbottens läns lappmarker att äga renar och för dem begagna sig av lapparnas rätt till renbete, måtte kunna begränsas, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning kunde föranledas.

I *riksdagsskrivelsen* erinrades till en början, att den gällande lagstiftningen principiellt intog den ståndpunkten, att rätten att äga och innehava renar borde tillerkännas ensamt lapparna. Då det undantag från den allmänna regeln, vilket på grund av särskilda förhållanden funnits påkallat i fråga om Norrbottens läns lappmarker, uttryckligen förklarats skola äga giltighet endast tills vidare, syntes redan vid lagens tillkomst hava varit avsett, att nämnda undantagsbestämmelser, i den mån orsakerna till desamma ej längre föreläge eller föranledde missförhållanden, borde ytterligare inskränkas för att slutligen utgå ur lagstiftningen. Enligt vad erfarenheten utvisat torde de bofastas renägarskap, där sådant i avsevärdare utsträckning förekomme, varit ägnat att göra intrång i lapparnas renskötsel såsom en av dem utövd självständig näring. Därtill komme, att all rättsgrund saknades för bofastas anspråk att för av dem i affärssyfte hållna renhjordar erhålla betesrätt på andra jordägares mark. Det vore dock icke lämpligt, att denna lagändring ginge så långt, att den i förevarande hänseende då gällande undantagsbestämmelsen helt och hållet upphävdes och de bofasta således helt och hållet fränkandes

rätten att äga andra renar än dragrenar, utan borde frågan lösas genom en begränsning av de bofastas renägarskap. Slutligen anfördes såsom ett ytterligare skäl för renägarskapets begränsning det förhållandet, att renantalet inom Norrbottens län vore för stort gentemot de naturliga förutsättningarna för rendrift, och att en reduktion i första hand borde drabba de bofasta. Med hänsyn till betänkligheter, som yppats mot den ifrågasatta begränsningens genomförande i lika mån inom hela området, syntes emellertid en blivande utredning böra avse såväl frågan huruvida och inom vilka områden begränsning borde äga rum som även i vilken omfattning den borde genomföras.

1917 års lag. Sedan utlåtanden över riksdagsskrivelsen inforrats, utarbetades inom justiedepartementet ett förslag till lag angående ändring i vissa delar av 1898 års renbeteslag, vilket förslag genom *proposition, nr 169*, förelades 1917 års riksdag. Förslaget innebar, så vitt nu är i fråga, att antalet skötesrenar för bofast person inom Norrbottens läns lappmark begränsades till tjugu, årskalvar däri ej inbegripna. Departementschefen anförde härom, bland annat, följande:

»Kravet på fullständigt förbud mot skötesrenars hållande — ett krav, som företrädes av Kungl. Maj:ts befallningshavande — har onekligen mycket för sig. Såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit, medför en begränsning till visst antal — låt vara att detta sättes så lågt som till exempelvis tjugu — ingen säker garanti mot överbeläggning och förödande av betesmarkerna. Skulle inom sålunda bestämda gränser rätten till reninnehav någorlunda allmänt tagas i anspråk — och såsom förut framhållits är det ingalunda otänkbart, att med tiden så blir fallet — komme antalet skötesrenar att flerdubblas, till största fara för renskötselns framtid, i det vinterbetena komme att förödas och renhjordarnas effektiva bevakning omöjliggöras i följd av missförhållandet mellan djurens antal och den till buds stående vaktningpersonalen. Mot frågans lösande medelst stadgande av en maximisiffra för reninnehav torde också kunna anföras svårigheten att övervaka iakttagandet av ett stadgande i sådant hänseende. Skall detsamma i någon mån bliva effektivt, lär man icke kunna undgå anordnandet av en i viss mån besvärande och kostsam kontroll. I betraktande av dessa förhållanden förefaller det ej osannolikt, att man förr eller senare skall finna sig nödsakad att även för Norrbottens läns lappmark tillgripa det i de övriga rentrakterna genomförda totalförbudet mot skötesrenar.

Ovedersägligt är emellertid, att för närvarande och under den närmaste framtiden väsentliga olägenheter skulle vara förknippade med genomförandet av ett totalförbud. Reninnehav har i Norrbottens läns lappmark kommit att för de fattiga jordbrukarna spela en helt annan roll än fallet synes hava varit i Västerbottens och Jämtlands län. Många små jordbrukare med knappa inkomstmöjligheter synas för närvarande vara i viss mån beroende av den naturaavkastning de erhålla av sina skötesrenar. Med den utveckling skötesrensystemet tagit är beklagligtvis ock en stor del av lapparna för närvarande till den grad beroende av sköteslegan, att densamma så gott som fullständiga bortfallande skulle för dem bliva ödesdigert. Skulle åter staten anse sig förpliktad att bispringa lapparna med understöd till reninköp i den omfattning, som här vid lag borde ifrågakomma, bleve utgifterna för sådant ändamål uppenbarligen högst betydande.

Övervägande skäl synas därför tala för att lagstiftningen för närvarande stannar vid att söka reducera skötesrenarnas antal genom bestämmande av

ett maximum för varje jordbrukares rätt till reninnehav. Skulle erfarenheten visa, att bestämmelser i sådan riktning i det väsentliga fylla sin uppgift, har man undgått att onödigtvis beröva de bofasta en inkomstkälla, som, om än ej omistlig, dock för en stor del av dem har sin betydelse. Visar det sig åter, att totalförbudet längre fram måste tillgripas, blir, under förutsättning att frågan därom i tid upptages, genomförandet i viss mån lättare efter ett övergångsstadium, sådant som här ifrågasättes.

Huru en maximigräns av ifrågavarande art lämpligen må dragas, har . . . varit föremål för olika meningar. Flertalet av de yttranden, som framkommit från befolkningens sida, avser tydligen allenast att åtkomma den stordrift, som förekommer i en del trakter, framför allt Arvidsjaurs socken. Det är från en dylik utgångspunkt man föreslagit sådana maximisiffror som 100, 200 eller 300. Härvid kan man emellertid tydligen ej stanna. För att på den ifrågasatta vägen någorlunda uppnå vad man åsyftar — upprätthållande av lapparnas självständighet och förebyggande av betesmarkernas överbelastning — är det nödvändigt, att maximisiffran sättes betydligt lägre. Detta torde ock utan väsentlig olägenhet låta sig göra. Jordbrukarnas skäliga intresse synes ej sträcka sig längre än till att få ett renantal, som lämnar möjlighet att ur avkastningen bekomma avsevärt bidrag till hushållets köttbehov. Ur denna synpunkt torde ett antal av tjuvu — kalvar upp till ett års ålder ej inräknade — vara fullt tillräckligt. Ur en hjord av denna storlek böra under normala år kunna uttagas fyra till fem slaktrenar, en ej obetydlig del av en lappmarksfamiljs köttbehov.»

I anledning av propositionen väcktes inom andra kammaren en *motion*, nr 405, i vilken yrkades, bland annat, att det antal skötesrenar, som bofast person inom Norrbottens läns lappmark skulle äga hålla, måtte höjas från av Kungl. Maj:t föreslagna tjuvu till femtio.

Till belysande av denna fråga införskaffade *lagutskottet* viss utredning rörande bofastas reninnehav (L. U. 59/1917 sid. 14). Av denna utredning framgick, bland annat, att inom Norrbottens läns lappmark antalet renägare av icke lapsk härstamning, vilka ägde mer än tjuvu renar, utgjorde: i Arvidsjaurs socken 24 av 61, i Arjeplogs socken 24 av 97, i Jokkmokks socken 30 av 150, i Gällivare socken 68 av 217 och i Jukkasjärvi socken 21 av 139. I Karesuando socken hade ingen renägare av icke lapsk härstamning mer än tjuvu renar.

Utskottet anförde vidare:

»För ernåendet av det mål man vill vinna synes det utskottet vara av vikt, att gränsen sättes ganska lågt och med hänsyn till de ovan och i propositionen givna upplysningar finner sig utskottet icke kunna tillstyrka någon höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna renantalet. Emellertid kunna hänsyn till renägande bofastas ekonomi, som av gammalt grundats på innehav av ett något större antal renar, jordbrukets karghet och ringa avkastning, renbetets beskaffenhet och riklighet samt andra förhållanden å särskilda orter böra medgiva en höjning för visst område. Utskottet har därför ansett lämpligt, att det må stå Kungl. Maj:t öppet, att, då sådant förhållande finnes föreligga, medgiva en ökning av det eljest lagstadgade renantalet intill högst femtio renar, och i sådant syfte hemställt om en ändring i 36 § andra momentet första stycket.»

Sedan kamrarna i så måtto stannat i olika beslut, som första kammaren ansett, att meddelandet av tillstånd att hava större antal skötesrenar än tjugu borde ankomma på Kungl. Maj:ts befallningshavande och icke på Kungl. Maj:t, ägde sammanjämkning rum, vilken ledde till att utskottets förslag godkändes av båda kamrarna, därvid emellertid bestämmelserna om skötesrenar överflyttades till 35 §, vilken därigenom erhöi sin nuvarande lydelse.

**Renbetes-
konven-
tionen.**

Den utveckling i riktning mot en allt starkare begränsning av skötesrens-institutet, som sålunda inom den inre lapplagstiftningen ägt rum, har sin mot-svarighet på det internationella området i fråga om de bestämmelser, som reg-lera de svenska flyttlapparnas rätt till renbete i Norge.

Enligt förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge, skulle de regler, som gällde lapparnas egna renar, tillämpas även å andras renar, vilka vore under deras vård.

Då denna lag genom konvention mellan Sverige och Norge den 26 oktober 1905 prolongerades, bestämdes emellertid, att vid lagens tillämpning skulle iakttagas, att överflyttande lappar icke finge föra med sig renar, som tillhörde bofasta eller aktiebolag.

Genom den nu gällande svensk-norska renbeteskonventionen, vilken slutits den 5 februari 1919 och av Sverige ratificerats den 27 maj samma år, blev flytt-lapparnas rätt att medföra skötesrenar än mer begränsad. Härom stadgas i konventionens 154 § följande:

»Lapp, som äger från sitt hemland inflytta med renar till det andra riket, må medföra — förutom sina egna, sin makes, sina omyndiga barns och med-följande tjänares renar — allenast renar tillhörande:

a) lapp, som plägar från hemlandet flytta till det andra riket, men på grund av omständigheterna något år är förhindrad att företaga sådan flytt-ning;

b) lapp, som har plägat flytta till det andra riket, men på grund av ålder, sjukdom eller fattigdom därmed upphört;

c) omyndigt barn av lapp, som i a) eller b) sägs;

d) oskiftat dödsbo efter lapp, som har plägat flytta till det andra riket, och må sådan rätt gälla endast under en tid av fem år från dödsfallet.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning vid renbetning, som avses i 36 §.»

**1919 års
lappkom-
mittés för-
slag.**

Genom kungligt brev den 13 juni 1919 uppdrogs åt en kommitté att utföra en allmän revision av de bestämmelser, som reglera lapparnas förhållanden in-om riket och den icke lapska befolkningens rätt att hålla renar. Denna kom-mitté avgav den 31 maj 1923 betänkande med förslag angående lapparnas ren-skötsel m. m. I fråga om den bofasta befolkningens rätt att hålla skötesrenar bibehöll kommittén — med vissa undantag för trakterna nedanför lappmarks-gränsen i Norrbottens län — de nuvarande bestämmelserna i huvudsak oför-ändrade. På grundval av kommitténs betänkande utarbetade lagförslag hava varit underställda lagrådet, som därvid förordat en omarbetning, och ärendet är nu beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Såsom av det ovan anförda framgår, skulle en utsträckning, på sätt motionärerna föreslagit, av rätten att hålla skötesrenar stå i strid med den politik, som statsmakterna under de senare årtiondena följt såväl vid den inre lapplagstiftningen som vid regleringen av de internationella rättsfrågor, som sammanhånga med renskötseln i de svensk-norska gränstrakterna. Principiellt ansluter sig 1898 års renbeteslag till den ståndpunkten, att rätten att hålla skötesrenar bör tillerkännas ensamt lapparna. På grund av särskilda förhållanden har visserligen även den bofasta jordbrukarbefolkningen inom Norrbottens läns lappmarker erhållit rätt att hålla skötesrenar. Men denna rätt gäller endast tills vidare och har genom 1917 års lagändring begränsats till i lagen angivet maximumantal renar. Vad vidare angår 1919 års svensk-norska renbeteskonvention, förbjuder denna lapparna att vid inflyttning med renar från det ena riket till det andra medföra renar, som tillhöra den bofasta befolkningen.

Redan ur de angivna synpunkterna synes en höjning av det i lagen stadgade maximumtalet för de bofastas reninnehav icke böra ifrågakomma. Då härtill kommer, att frågan om en allmän revision av bestämmelserna rörande lapparnas renskötsel för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, kan utskottet icke tillstyrka bifall till motionen.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1925.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Hederstierna*, *Rogberg**, *Edw. Larson*, *Lyberg**, *Klefbeck* och *Ernst Svenson**;

från andra kammaren: herrar *af Ekenstam*, *Lindley*, *Leo**, *Jansson* i Edsbäcken, *Nilsson* i Antnäs, *Söderberg*, *Carlson* i Mölndal och *Persson* i Trången.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.